I. PETRO'NUN KÜTÜPHANESİ'NDE RUSÇA ÇEVİRİ ESERLER

Doç.Dr. Leyla ŞENER
Anadolu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Rus Dili ve Edebiyatı Bölümü
Anadolu University, Faculty of Letters, Department of Russian Language and Literature
ORCID: 0000-0002-1036-9931

ÖZET

XVIII. yüzyıl başlangıcında Rusya için çeviri edebiyatı büyük bir öneme sahiptir. I. Petro'nun reformlarıyla, Rusya'nın Batı Avrupa ülkeleriyle bağlantıları genişlemiş ve bu ülkelerin kültürlerine ilgi artmıştır. Yabancı ülkelerle siyasi, ekonomik, teknik ve bilimsel temaslar yabancı edebiyata karşı ilgi duyulmasını ve bu yönde büyük bir talep oluşmasını da beraberinde getirmiştir. Çeviri edebiyatı hızla gelişen Rus toplumunun artan ihtiyaçlarını karşılamak için en önemli araçlardan biri haline gelmiştir. Yabancı dillerden eser çevirmenin öneminin farkında olan Petro, hükümdarlığı boyunca Rusçaya kazandırılan eserlerin çevirilerini kendisine teslim edilmesini talep etmiştir. Böylece günümüzde Bilimler Akademisi Kütüphanesi'nin temelini oluşturan Petro'nun kütüphanesi ortaya çıkmıştır. Petro'nun sürekli kullandığı eserlerden oluşan kütüphanesi, onun şehircilik, tarım, ticaret, askeri yapılanma vb. alanları kapsayan faaliyetlerinde bir rehber görevi görmüştür. Çalışmamızda yaklaşık iki bin eser içeren kütüphaneden sadece Rusçaya çevrilen eserler ele alınmıştır. Bu eserler konularına göre sınıflandırılmış ve alfabetik olarak sıralanmıştır. Böylece Petro'nun kütüphanesinde askeri eğitim ve yapılanma, coğrafya, edebiyat, yabancı dil, felsefe, itfaiyecilik, matematik, mimari ve şehir planlama alanlarını kapsayan çeviri eserler mevcut olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca az sayıda dini konulu çeviriler de mevcuttur. Çalışmamızda Rusça çevirilerden askeri eğitim ve yapılanma, coğrafya, dini metinler, edebiyat, yabancı dil ve felsefe konulu eserlerden öne çıkanlar ele alınmıştır. Bunun yanı sıra söz konusu eserleri Rusçaya kazandıran çevirmenler tanıtılmaya gayret edilmiştir. Genel olarak Sefarette görev yapan bu çevirmenlerin isimleri Rus kültür tarihinde önemli bir yere sahiptir.

Anahtar Kelimeler: I. Petro, Kütüphane, Rusça, Çeviri, Çevirmen, Eser

WORKS IN RUSSIAN TRANSLATION IN THE LIBRARY OF PETER THE FIRST

ABSTRACT

Translated literature was of great importance for Russia at the beginning of the 18th century. With the reforms of Peter the First Russia's connections with Western European countries expanded and interest in the cultures of these countries increased. Political, economic, technical and scientific contacts with foreign countries have brought about an interest in foreign literature and a great demand in this direction. Translated literature has

become one of the most important tools to meet the increasing needs of the rapidly developing Russian society. Aware of the importance of translating works from foreign languages, Peter the First requested that the translations of works translated into Russian be delivered to him during his reign. Thus, Peter's library emerged, which today forms the basis of the Library of the Academy of Sciences. In our study, only the works translated into Russian from the library containing approximately two thousand works were examined. These works are classified according to their subjects and listed alphabetically. Thus, it was determined that there were translated works in Peter's library covering the fields of military training and structuring, geography, literature, foreign languages, philosophy, firefighting, mathematics, architecture and city planning. There are also a small number of religious-themed translations. In our study, prominent Russian translations of works on military training and structuring, geography, religious texts, literature, foreign languages and philosophy were discussed. In addition, efforts have been made to introduce the translators who translated these works into Russian.

Keywords: Peter the First, Library, Russian, Translation, Translator, Works

1. GİRİŞ

I. Petro'nun hükümdarlık Dönemi'nde Rus edebiyatının yüzde doksanı çevirilerden oluşur (Şener 2013, 570). Yabancı dillerden eser çevirmenin öneminin farkında olan I. Petro çevrilecek eserleri bizzat seçmiş, çevirmenlerin çalışmalarının nasıl ilerlediğini takip etmiş, çevirilerin dili ve üslubuna dikkat etmiş, gerekli gördüğünce çevirilerin tekrar yapılmasını öğütlemiş ve nihayet çevirinin basılıp basılmayacağına karar vermiştir (Левин 1996, 76). Petro, hükümdarlığı boyunca Rusçaya kazandırılan eserlerin çevirilerini kendisine teslim edilmesini talep etmiştir. Böylece günümüzde Bilimler Akademisi Kütüphanesi'nin temelini oluşturan Petro'nun kütüphanesi ortaya çıkmıştır.

I. Petro'nun kütüphanesi, çok yönlü çalışmalarını incelemek için değerli bir kaynaktır. Kütüphanenin onun görüşleri ve ihtiyaçlarının etkisi altında oluşturulduğu söylenebilir. Ünlü Rus edebiyat bilimcisi Dmitri Sergeyeviç Lihaçov (1906-1999) Petro'un o an ihtiyacı olduğu için ya da kendisi ve devlet için önemli gördüğü için kitap edindiğini ifade etmektedir (Библиотека Петра I, 1988, 3). Petro'nun sürekli kullandığı eserlerden oluşan kütüphanesi, onun şehircilik, tarım, ticaret, askeri yapılanma vb. alanları kapsayan faaliyetlerinde bir rehber görevi görmüştür.

I. Petro'nun kütüphanesinde yer alan çeviri eserleri Rusçaya kazandıran çevirmenler genel olarak Sefarette görev yapan kişilerdir. Yabancı ülkelerle ilişkileri sürdürmek amacıyla 1549 – 1720 yıllar arasında faaliyet gösteren Sefarette (Посольский приказ) çalışan çevirmenleri ünlü Rus dil bilimci ve edebiyat tarihçisi Aleksey İvanoviç Sobolevski (1857–1929) "verilen her görevi yerine getiren" kişiler olarak tanımlamaktadır. Söz konusu çevirmenler Moskova sefirlerine yurtdışında refakat eder, resmi yazışmalar ve kitaplar çevirmektedir.

Birbirinden çok farklı konularda eserleri Rusçaya kazandıran Sefaret çevirmenlerinin uzmanlaştıkları çeviri alanları yoktur (Соболевский 1899, 12-14; Şener 2015, 110).

2. I. PETRO'NUN KÜTÜPHANESİ'NDE RUSÇA ÇEVİRİ ESERLER

2.1. Askeri Eğitim ve Yapılanma

Petro'nun kütüphanesinde Rusçaya çevrilen askeri eğitim ve yapılanma konulu eserler diğerlerine göre daha geniş bir yer almaktadır. Bunun I. Petro'nun düzenli bir ordu ve donanma kurmasıyla ilgili olduğunu söylenebilir. Söz konusu eserlerden ikisi öne çıkmaktadır. "Ateşli Silahlar..." başlığını taşıyan ilkinin katalog numarası 144'dür. Eser «Огнестрельное художество, или художные огнедеяния, купно со творением и со употреблением преизрядных огненных дел, приключнмых младым пушкарем и иным охотником во время войны водою и сухим путем через Д. М. В Амстердаме у Балтуса Бокголта лета 1676. Перев. с голландского языка на словенский ... Посольского приказу переводчик Леонтий Грос. Лета от создания мира 7202 1694 году» Rusça başlığını taşımaktadır. Başlıktaki bilgilerden eserin Sefaret çevirmenlerinden Levontiy Gros (doğum yılı yaklaşık 1630 – ölüm yılı yaklaşık 1694) tarafından Rusçaya kazandırıldığı bilgisi yer almaktadır (Библиотека Петра I, 1988: 35). Almanya, Regensburg'da doğan Gros, 1565 yılın Ağustos ayında Rus-İsveç Savaşı'nda esir düşmüştür. Yirmi beş (25) yıl boyunca Sefarette çevirmen olarak görev yapan Gros genel olarak Latince, Almanca ve Hollandacadan farklı türden eserler çevirmiştir. Gros, Petro'nun kütüphanesinde yer alan "Ateşli Silahlar"ı Hollandacadan çevirmiştir (Лаврентьев, Матвеева 1992, 241-244).

Petro'nun kütüphanesinde askeri eğitim ve yapılanma konulu eserlerden bir eser daha dikkat çekmektedir. Katalog numarası 67 olan eserin künyesinde başlığı, çevirmeni, basıldığı yer ve yıl hakkında bilgi verilmiştir: «Роан Анри де. Краткое описание о войнах из книг цесарских с некоторыми знатными приметами о тех войнах, с особливым о войне разговором... Перев. с франц. яз. Борис Волков. М., 1711». Ünlü bir komutan olan yazarı A. de Rohan, kitabını Gaius Julius Caesar'ın "Galya Savaşı Üzerine Notlar" temel alarak yazmıştır. Çevirmeni Boris İvanoviç Volkov'dur (ölüm yılı yaklaşık 1724). Babası Sefarette memur olan Boris kardeşi Petro ile birlikte Hollanda ve Fransa'da eğitim görmüştür. Kardeşler Sefarette Almanca ve Fransızcadan çeviri yapmıştır (Библиотека Петра I, 1988: 84).

2.2. Coğrafya

1715 yılında St. Petersburg'da Deniz Harp Okulu'nun açılmasından sonra I. Petro, coğrafya konulu iki eserin çevrilmesini talep etmiştir. İkisi de Alman bilim adamlarının yazdığı eserlerden ilki Johann Hübner'in (1668-1731), ikincisi ise Varenius Bernard'ın (1622–1650) coğrafya kitaplarıdır.

Johann Hübner'in (1668-1731) "Coğrafya..." (Almanca: "Kurtze Fragen aus der neuen und alten Geographie bissauf gegenwärtige Zeit...") eserinin Rusça çevirisinin katalog numarası 44'tür. Eser künyesinde şunlar yer

almaktadır: Гюбнер Иоганн. «География, сиречь всего земноводного круга Описание...». Перев. И.-В. Паузе. XVIII в. 1713.

Hübner'in eserini Rusçaya kazandıran Johann Werner Pause'dir (1670-1735). (Библиотека Петра I, 1988: 24). Rusya'da yaşayan Alman bilim adamı J. W. Pause, Bilimler Akademisi'nde çevirmen olarak çalışmıştır.

Varenius Bernard'ın (1622–1650) klasikleşmiş "Coğrafya" (Latince: "Geographia Generalis. In qua affectiones generales Telluris explicantur") eserinin katalog numarası 349'dur. Eserin künyesi şu şekildedir: [Варений Бернгард]. География генеральная. Небесный и земноводный круги с их свойством и действием в трех книгах описующие. Перевел с лат. яз. на российский Ф. П. Поликарпов. Грав. М., 1718. B. Varenius'un bu eseri modern coğrafyanın kuruluşunun başlangıç eseri olarak kabul edilmektedir. Eserin 1718 yılında yayımlanması, Rusya'da coğrafya bilgisinin gelişimi ve öğretiminde büyük rol oynamıştır. Kitabı Rusçaya Fyodor Polikarpoviç Polikarpov-Orlov kazandırmıştır. F. P. Polikarpov 1687 yılında açılan Rusya'nın ilk yüksek eğitim kurumu olan Slav-Grek-Latin Akademisi öğretmenlerindendir (Илизаров, Снытко, Щипек 2018, 13–19).

2.3. Dini Metinler

Petro'nun kütüphanesinde Rusçaya çevrilen az sayıda dini metin yer aldığını söyleyebiliriz. Bunların arasında Petro Dönemi'nde ilk defa Rusçaya çevrilen Kur'an-ı Kerim öne çıkmaktadır. Kur'an-ı Kerim'in kütüphane katalog numarası 305'dir. Eserin künyesi şu şekildedir: Алькоран о Магомете, или Закон турецкий, переведенный с франц. яз. на рус. яз. Перев. П. В. Постников. СПб., 1716. (Библиотека Петра I, 1988: 57).

Çevirmeni Pyotr Vasilyeviç Postnikov'dur (1666 – ölümü 1710'dan sonra). Babası Sefarette çalışan P. V. Postnikov, Slav-Grek-Latin Akademisi'nde eğitim görmüştür. İtalya'da tıp ve felsefe alanında eğitim alan, Latince, Fransızca ve İtalyanca bilen P. V. Postnikov Sefarette sefir ve çevirmen olarak görev yapmıştır. Kur'an-ı Kerim'i Rusçaya ilk çeviren kişi olması açısından önemlidir.

P. V. Postnikov asıl eser olarak Andre du Ryer'in "L'Alcoran de Mahomet, translaté d'arabe en françois par le Sieur du Ryer, Sieur de la garde Malezair" i kullanmıştır. İlgili incelemelerde Andre du Ryer'in eserinin bir çeviriden çok uyarlama olduğu belirtilmektedir. P. V. Postnikov'un çevirisi 1716 yılında Petersburg'da, Sinod matbaasında basılmıştır. Çeviriyle ilgili ünlü Rus edebiyat tarihçisi Pyotr Petroviç Pekarski (1827-1872): "başlıktan da belli olduğu gibi bazı Fransızca kelimeleri ve deyimleri aktarırken çevirmenin beceriksizliğinin göze çarptığını..." ifade etmektedir (Густерин 2011, 86). «Alcoran de Mahomet», "Muhammed'in Kur'an-ı Kerim'i" başlığı, Fransızca 'de' bağlacının yanlış kullanılması sebebiyle Rusçaya "Muhammed Hakkında Kur'an-ı Kerim" olarak çevrilmiştir (Густерин, 2011, 84-92).

İlgili incelemelerde başlığın hatalı çevirisine rağmen, genel olarak çeviri metnin Fransızca aslına olabildiğince sadık kaldığı ifade edilmektedir. Bununla birlikte çeviride birçok eksikliğin göze çarptığı; bunların P. V. Postnikov'un oryantalist olmamasından, dolayısıyla metnin tarihsel ve dini bağlamlarını bilmemesinden kaynaklandığı vurgulanmaktadır. Ayrıca A. du Rieu'nun Fransızca çevirisisin de birçok açıdan hatalı olduğu için Kur'an-ı Kerim'in ilk Rusça çevirisinin de Arapça aslına pek de sadık olmadığının altı çizilmektedir (Мухетдинов 2021, 45–82).

2.4. Edebiyat

Söz konusu dönemde Rusya'da edebi çeviriler devletin ihtiyaç duyduğu, çevrilmesi öncelikli eserler arasında değildir, bu yüzden edebi çevirilerin sayısı azdır. I. Petro'nun Kütüphanesi'nde yer alan edebi çevirilerin arasında iki eser öne çıkmaktadır. İlki Romalı şair Ovidius'un, diğeri ise Antik Yunanlı fabl ustası Ezop'un eserleridir.

Milattan Önce 43-18 Yılları arasında yaşamış olan Romalı şair Ovidius, XVII- XVIII. yüzyıl Rusya'sında sevilen ve birçok Rus şairine ilham veren bir isimdir. Romalı şairin başlıca eseri "Değişimler" (Latince: "Metamorphoses") eseri Rusçaya ilk olarak Petro Dönemi'nde çevrilmiştir. Söz konusu çeviri eserin katalog numarası 142'dır. Eserin künyesinde şunlar yer almaktadır: Овидий Публий Назон. Метаморфозы. («Публием Овидием Насоном стихами описанные»). Кн. I—V III, в 2-х т. (Библиотека Петра I, 1988: 35). İlgili incelemelerde çevirinin Lehçe'den çevrilip yayımlanmış ilk ve tek şiir çevirisi olabileceği ileri sürülmektedir (Николаев 1989, 71-72).

Petro'nun kütüphanesinde yer alan Ezop'un fabllarının katalog numarası 782'dir. Eserin künyesi şu şekildedir: Эзоп. Притчи. Перев. И Ф. Копиевский. М., 1712. (Библиотека Петра I, 1988: 92). Çevirmeni İlya Fyodorov Kopiyevski'dir (1651-1714). İ. F. Kopiyevski Belarus'un Batı bölgelerinde soylu bir Leh ailede doğmuştur. Moskova'da eğitim gördüğü sırada ailesinin Hollanda'ya göç etmesiyle eğitimini Amsterdam'da tamamlayıp rahip olmuştur. Antik Yunanca, Latince, Lehçe, Almanca, Hollandacaya hâkim Kopiyevski'nin bu dillerde başarısını duyan I. Petro kendisine Amsterdam'da Rusça kitap çevirip basma görevi vermiştir. Bunun yanı sıra Rusya'dan eğitim için gelen gençlere yabancı dil, gramer ve navigasyon dersleri vermesini de talep etmiştir. Bunun üzerine Kopiyevski Temmuz 1698 yılından itibaren Amsterdam'da, ortağı Jan Tessing ile birlikte bir matbaa kurup Rusça kitap basmaya başlamıştır. Genel olarak tarih, filoloji, edebiyat üzerine ders kitabı niteliği taşıyan birkaç kitap Rusçaya Kopiyevski tarafından kazandırılmıştır.

1700 yılında Amsterdam matbaasında Latince ve Rusça bakışımlı olarak basılan Ezop'un fabllları («Притчи Эссоповы на латинском и русском языке, здесь же и Гомерова брань жаб и мышей») da ders kitabı olarak kullanılmak amacıyla çevrilmiştir. Bu kitap Rusçaya çevrilen ilk Antik eser olması bakımından büyük önem

İlgili incelemelerde başlığın hatalı çevirisine rağmen, genel olarak çeviri metnin Fransızca aslına olabildiğince sadık kaldığı ifade edilmektedir. Bununla birlikte çeviride birçok eksikliğin göze çarptığı; bunların P. V. Postnikov'un oryantalist olmamasından, dolayısıyla metnin tarihsel ve dini bağlamlarını bilmemesinden kaynaklandığı vurgulanmaktadır. Ayrıca A. du Rieu'nun Fransızca çevirisisin de birçok açıdan hatalı olduğu için Kur'an-ı Kerim'in ilk Rusça çevirisinin de Arapça aslına pek de sadık olmadığının altı çizilmektedir (Мухетдинов 2021, 45–82).

2.4. Edebiyat

Söz konusu dönemde Rusya'da edebi çeviriler devletin ihtiyaç duyduğu, çevrilmesi öncelikli eserler arasında değildir, bu yüzden edebi çevirilerin sayısı azdır. I. Petro'nun Kütüphanesi'nde yer alan edebi çevirilerin arasında iki eser öne çıkmaktadır. İlki Romalı şair Ovidius'un, diğeri ise Antik Yunanlı fabl ustası Ezop'un eserleridir.

Milattan Önce 43-18 Yılları arasında yaşamış olan Romalı şair Ovidius, XVII- XVIII. yüzyıl Rusya'sında sevilen ve birçok Rus şairine ilham veren bir isimdir. Romalı şairin başlıca eseri "Değişimler" (Latince: "Metamorphoses") eseri Rusçaya ilk olarak Petro Dönemi'nde çevrilmiştir. Söz konusu çeviri eserin katalog numarası 142'dır. Eserin künyesinde şunlar yer almaktadır: Овидий Публий Назон. Метаморфозы. («Публием Овидием Насоном стихами описанные»). Кн. I—V III, в 2-х т. (Библиотека Петра I, 1988: 35). İlgili incelemelerde çevirinin Lehçe'den çevrilip yayımlanmış ilk ve tek şiir çevirisi olabileceği ileri sürülmektedir (Николаев 1989, 71-72).

Petro'nun kütüphanesinde yer alan Ezop'un fabllarının katalog numarası 782'dir. Eserin künyesi şu şekildedir: Эзоп. Притчи. Перев. И Ф. Копиевский. М., 1712. (Библиотека Петра I, 1988: 92). Çevirmeni İlya Fyodorov Kopiyevski'dir (1651-1714). İ. F. Kopiyevski Belarus'un Batı bölgelerinde soylu bir Leh ailede doğmuştur. Moskova'da eğitim gördüğü sırada ailesinin Hollanda'ya göç etmesiyle eğitimini Amsterdam'da tamamlayıp rahip olmuştur. Antik Yunanca, Latince, Lehçe, Almanca, Hollandacaya hâkim Kopiyevski'nin bu dillerde başarısını duyan I. Petro kendisine Amsterdam'da Rusça kitap çevirip basma görevi vermiştir. Bunun yanı sıra Rusya'dan eğitim için gelen gençlere yabancı dil, gramer ve navigasyon dersleri vermesini de talep etmiştir. Bunun üzerine Kopiyevski Temmuz 1698 yılından itibaren Amsterdam'da, ortağı Jan Tessing ile birlikte bir matbaa kurup Rusça kitap basmaya başlamıştır. Genel olarak tarih, filoloji, edebiyat üzerine ders kitabı niteliği taşıyan birkaç kitap Rusçaya Kopiyevski tarafından kazandırılmıştır.

1700 yılında Amsterdam matbaasında Latince ve Rusça bakışımlı olarak basılan Ezop'un fablları («Притчи Эссоповы на латинском и русском языке, здесь же и Гомерова брань жаб и мышей») da ders kitabı olarak kullanılmak amacıyla çevrilmiştir. Bu kitap Rusçaya çevrilen ilk Antik eser olması bakımından büyük önem

taşır. Petro'nun kütüphanesinde yer alan ve 1712 yılında Moskova'da yayımlanan Ezop'un fablları söz konusu kitabın tekrar basımıdır.

1707 yılından itibaren Sefarette çevirmen olarak görev almaya başlayan Kopiyevski burada çok önemli çeviri çalışmalarına imza atar. Bunların arasında M. S. I. yüzyıl'da yaşamış olan Romalı tarihçi Quintus Curtius Rufus'un Büyük İskender hakkında yazdığı "History of Alexander the Great of Macedon" (Latince: "Historiarum Alexandri Magni Macedonis libri qui supersunt") eseri öne çıkmaktadır (Словарь русских писателей XVIII века 1999, 122-123).

2.5. Felsefe

Rusya'da bağımsız bir bilim dalı olarak felsefe I. Petro Dönemi'nde şekillenmiştir. Söz konusu dönemde Petro'nun talimatıyla belli başlı felsefi eserler Rusçaya kazandırılmıştır. Bunların arasında Petro'nun kütüphanesinin kataloğunda iki eser göze çarpmaktadır. İlki katalog numarası 223 olan S. Wolferd'in "Felsefe..." eseridir. Eserin künyesi şu şekildedir: Сеенгвердиус Вольферд. «Философия естественная четырьмя частями, первейшие телес виды, странствования, различия, произведения, применения и исчезновения показующая, яже на латинском языке Вольфердом Сеенвердием издана была, ныне же на словянский язык переведенная 1719 г.» (Библиотека Петра I, 1988: 45). Çevirmeni Varnava Gogolev'dir. Aleksandr-Nevski Manastırında keşiş olan Varnava, eseri 1719 yılında büyük ihtimalle manastıra bağlı okulda eğitim görenlere yönelik ders kitabı olarak kullanmak üzere çevirmiştir.

Rönesans Dönemi'nin önemli felsefecisi Roterdamlı Erasmus'un (1469 – 1536) "Teklifsiz Konuşmalar" (Latince: "Colloquia familiaria") eserinin Rusça çevirisinin katalog numarası 783'dir. Eserin künyesinde şunlar yer almaktadır: Эразм Дезидерий Роттердамский. Разговоры дружеские. С приложением общими некиеми разговоров образцами и часто употребляемыми пословицами, от различных авторов избранными во употреблении хотящим языка голландского учиться юношам... На российском и голландском языках. СПб., 1716. (Библиотека Петра I, 1988: 92).

Rusçaya Latince'den kazandırılan eser Latince ve Hollandaca bakışımlı metinleri de içermektedir. İlgili incelemelerde eserin Rusya'da Hollanda dilini öğretmek amacıyla çevrilip basıldığı belirtilmektedir. Bu konuda ilk basılı kitap olması bakımından öne çıkmaktadır (Архимандрит Августин 2020, 284).

2.6. Yabancı Dil Ders Kitapları

Rus eğitim ve kültür tarihinde basılı ilk ders kitapları I. Petro'nun inisiyatifiyle İ. F. Kopiyevski tarafından oluşturulmuş ve yayımlanmıştır. Bizim açımızdan konusu itibariyle bunların arasından iki tematik sözlük öne çıkmaktadır. Dil öğretimi amaçlı oluşturulan bu sözlüklerin ikisi de 1700 yılında Amsterdam'da Jan Tessing'in matbaasında basılmış ve İ. F. Kopiyevski tarafından çevrilmiştir. "Rusça, Latince ve Almanca Tematik Sözlük"

ile "Rusça, Latince ve Hollandaca Tematik Sözlük" başlığını taşıyan bu kitapların ikisi de Petro'nun kütüphanesinde mevcuttur. "Rusça, Latince ve Almanca Tematik Sözlük"ün katalog numarası 601'dır; "Rusça, Latince ve Hollandaca Tematik Sözlük" katalog numarası ise 602'dir.

601 numaralı eserin künyesi şu şekildedir: Номенклатор на русском, латинском и немецком языках. Перев. И. Ф. Копиевский. Грав. Амстердам, 1700. (Библиотека Петра I, 1988: 79). 602 numaralı eserin künyesinde ise şunlar yer almaktadır: Номенклатор на русском, латинском и голландском языках. Перев. И. Ф. Копиевский. Грав. Второе изд. Амстердам, 1700. (Библиотека Петра I, 1988: 79).

Sözlüklerin içerdiği konular aşağıdaki gibidir:

1. Tanrı, Melekler ve Ruh 2. Dünya, Elementler ve Gökyüzü; 3. Zaman Dilimleri, Bayramlar ve Özel Günler; 4. Su, Akar su çeşitleri; 5. Yerler, Topraklar, Coğrafi Oluşumlar; 6. İnsan ve Uzuvları; 7. Hastalık; 8. Yemek; 9. İçmek; 10. Dört Ayaklı Hayvanlar; 11. Kuşlar; 12. Sürüngen ve Kanatlılar; 13. Balıklar; 14. Ağaçlar; 15. Meyve ve Sebzeler; 16. Buğday ve Tahıllar; 17. Ağaçlar, Çalılar ve Meyveler; 18. Yeşil Otlar, Kök ve Yumru Bitkiler; 19. Baharat; 20. Çayır, Çimen ve Tarlalar; 21. Bağ, Bahçe ve Tarım Aletleri; 22. Kent; 23. Ülke ve Halklarının İsimleri; 24. Ev; 25. Ev ve Mutfak Eşyaları; 26. Mutfak; 27. Yatak Odası; 28. Ahır; 29. Banyo; 30. Okul ve Kitaplar; 31. Kilise ve Görevlileri; 32. Mahkeme ve Davalar; 33. Siyasi, Askeri ve Mesleki Tanımlar; 34. Bilim Adamları ve Sanatçılar; 35. Zanaatkârlar; 36. Nikah ve Evlilik; 37. Akrabalık; 38. Örgü; 39. Giyim Kuşam; 40. Renkler; 41. Savaş ve Savaş Aletleri; 42. Gemiler; 43. Oyunlar; 44. Maden ve Değerli Taşlar; 45. Para Birimleri; 46. Şehir İsimleri; 47. Bazı Sıfatlar (Власов, Московкин 2009, 81).

Kelimeler Latince, Rusça ve Hollandaca olmak üzere üç sütün halinde verilmiştir. Kopiyevski'nin ders kitabı niteliğini taşıyan "Latince, Rusça ve Almanca Tematik Sözlüğü" ölümünden sonra üç kere tekrar basılmıştır.

3. SONUÇ

I. Petro çeviri faaliyetlerini her zaman teşvik etmiştir. Yapılan çevirilerin niteliği konusunda son derece titizdir ve çoğunlukla bunları bizzat incelemiştir. Elyazması olarak muhafaza edilen ve basılan çeviriler I. Petro'nun kütüphanesinin büyük bir bölümünü oluşturmaktadır. Çalışmamızın ana kaynağını oluşturan ve kütüphanenin ayrıntılı dökümünü içeren "I. Petro'nun Kütüphanesi" kataloğuna göre Petro'nun kütüphanesinde Yediyiz seksen üç (783) adet çeviri eser bulunmaktadır (Библиотека Петра I, 1988: 4-12). Bu eserler konularına göre sınıflandırıldı ve alfabetik olarak sıralandı. Böylece Petro'nun kütüphanesinde askeri eğitim ve yapılanma, coğrafya, edebiyat, yabancı dil, felsefe, din, itfaiyecilik, matematik, mimari ve şehir planlama alanlarını kapsayan çeviri eserler mevcut olduğu tespit edilmiştir. Bunların dışında kütüphanede gemicilik, mimari ve şehir planlama, tarih, tarım, tıp ve ticaret konul eserler, methiye ve takvim çevirileri de yer aldığı görülmüştür.

Çalışmamızda bu çevirilerden askeri eğitim ve yapılanma, coğrafya, dini metinler, edebiyat, yabancı dil ve felsefe konulu eserlerden öne çıkanlar ele alınmıştır.

Söz konusu eserleri Rusçaya kazandıranlar Sefaret çevirmenleri arasında B. İ. Volkov, J. W. Pause, F. Polikarpov-Orlov, P. V. Postnikov, İ. F. Kopiyevski'nin isimleri Rus kültür tarihinde önemli bir yer edinmiştir.

I. Petro'nun kütüphanesinde yer alan Rusça çeviri eserler ülkemizde henüz incelenmemiş bir konudur. Bu eserleri incelemek sosyal bilimlerle ilgili farklı konularda araştırma yapanlar için önü açık bir alandır.

KAYNAKÇA

Архимандрит Августин (Никитин). (2020). Русско-голландское издание Нового Завета (1719 г.), Россия и Нидерланды, 400 лет: История российско-нидерландских религиозных связей. СПб.: Издательство Русской христианской гуманитарной академии

Библиотека Петра I: указатель-справочник. (1978) .Составитель Е. И. Боброва; под редакцией. Д. С. Лихачева. – Ленинград : БАН.

Беляков А. В., Гуськов А. Г., Лисейцев Д. В., Шамин С. М. (2021). Переводчики Посольского приказа в XVII в.: материалы к словарю. Науч. ред. А. А. Романова. — М., Индрик.

Густерин П. В. (2011). Первый переводчик и первое издание Корана на русском языке. Исламоведение, № 1. С. 84-92.

Илизаров С.С., Снытко В.А., Щипек Т. (2018). География генеральная Бернхарда Варена: 300 лет первой публикации в России //Acta Geographica Silesiana. Т. 4. № 32. С. 13–19.

Лаврентьев А.В., Матвеева Е.Н. (1992). Гросс, Леонтий // СККДР. Вып. 3 (XVII в.). Ч. 1. СПб., С. 241—244.

Мухетдинов Д. В. (202). Очерк истории традиции переводов Корана на славянские языки в интеллектуальном пространстве Восточной Европы XVI–XVIII вв.: Речь Посполитая, царство Русское, Российская империя // Ислам в современном мире. 3: 45–82.

Николаев С. И. (1989). Польская поэзия в русских переводах : вторая половина XVII - первая треть XVIII века, Академия Наук СССР.

Пекарский П. (1862). Наука и литература при Петре Великом. Т. II. – СПб.

Соболевский А. И. (1899). Западное влияние на литературу Московской Руси XV-XVII вв., СПб.

Şener L. (2013). Büyük Petro Dönemi Rusya'sında Çeviri Faaliyetleri. Tarih Okulu Dergisi, Yıl 6, Sayı XV, 569-576.

Şener L. (2015). Eski Rusya'da Çeviri Faaliyetleri, 1.Baskı, Ankara: Grafiker Yayınları

История русской переводной художественной литературы. (1996.) СПб. Отв. ред. Ю. Д. Левин.

Словарь русских писателей XVIII века. (1988-2010). Вып. 1-3. Л.; СПб., Ответственный редактор А.М. Панченко. Вып. 1 А-И. Л., 1988; Вып. 2. Выпуск 2. К-П, СПб., 1999; Вып. 3. Р-Я, СПб., 2010.